

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. XVI. De hierarchiis, ordinibus, & ministeriis Angelorum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

DISPUTATIO XVI.

De hierarchiis, ordinibus, ac ministeriis Angelorum.

Ad quest. 108. & sequentes.

Hæc est ultima hujus Tractatus disputatio, in qua exponemus ea quæ docet D. Thomas à questione centesima octava, usque ad centesimam decimam quintam, & de hierarchiis, ordinibus, ac ministeriis Angelorum, ea quæ poterimus brevitate & perspicuitate diliteremus.

ARTICULUS I.

Quæ sint hierarchia & ordines Angelorum.

§. I.

Prima pars quaesiti resolvitur.

Dico primò, tres esse Angelorum hierarchias. Ita communiter Theologi post D. Dionysium de celesti hierarchia cap. 6. & D. Thomam de quest. 108. art. 1.

Probatur: Hierarchia, quæ latinè sacer principum dicitur, est collectio personarum aliquo modo sacrarum, quæ sub uno Principe continentur: At qui triplex est hujusmodi collectio in Angelis: Ergo & triplex hierarchia. Minor probatur: Multitudo ordinata sub Principe, multiplicatur secundum diversos modos, quibus ab illo recipit gubernationem: unde quia Angeli & homines diverso modo recipiunt divinas illuminationes quibus à Deo reguntur, (homines enim eas recipiunt per signa sensibilia; Angeli vero in intelligibili puritate, ut dicit Dionysius cap. de celesti hierarchia) ideo alia est hominum & Angelorum hierarchia: Atqui etiam Angeli non recipiunt eodem, sed triplici diverso modo divinam gubernationem, seu illustrationes quibus à Deo gubernantur: Ergo & Minor subsumpta probatur: Nam, ut dicitur D. Thomas de art. 1. cum Angeli superiores habeant universalitatem cognitionem veritatis, quam inferiores, rationes rerum de quibus Angeli illuminantur possunt considerari tripliciter; primò secundum quod sunt à primo principio, quæ est universalissima consideratio; secundò prout dependunt à causis universalibus, quæ aliquâ ratione multiplicantur; & tertio prout applicantur singulis rebus, secundum quod à suis proprijs causis dependent: & sic oportet quod Angeli primæ hierarchiæ cognoscant rationes divinæ providentiæ, v.g. salutem D. Petri, ut explicat Ferrarientis 3. contra Gentes cap. 80. in causa universalissima, quæ est voluntas Dei: Angeli secundæ in principijs universalibus, putà passionem Christi: Angeli tertiæ in causâ particulari, ut in martyrio ipsius.

Confirmatur: Nam ut ait Innocentius V. in 2. dist. 9. quest. unica art. 3. sicut in mente sapientis Regis potest quis videre regimen regni tripliciter; vel inspicendo ejus voluntatem, quæ movet omnia; vel inspicendo leges generales & consuetudines totius regni, quibus regit singula, vel deniq; inspicendo consuetudines & leges speciales diversorum locorum, quibus regit specialia loca: ita Angelus tripliciter recipit illuminationes de effectibus Dei; primò intuen-

do illos in ipsa causa universalissima, scilicet voluntate divina; secundò in causis secundis universalibus; tertio in causis specialibus. Primum pertinet ad primam hierarchiam; secundum ad secundam; tertium ad tertiam: nam qui de prima sunt, solum circa Deum occupantur, propterea assistentes appellantur, qui verò de media, operantur circa regimen generale, unde ab his effectibus generalibus accipiunt nomen, ut infra dicemus; qui de tertia, operantur circa regimen speciale aliquarum partium vel personarum universi, & ideo ab his effectibus cognominantur. Sicut in regno temporali quidam occupantur circa officium personæ Regis; quidam circa regimen generale regni; & quidam circa regimen speciale particularium locorum.

B Ex alio principio desumunt alij diversitatem hierarchiarum in Angelis. Quia enim ordo hierarchiæ est quoddam purgare, quosdam verò purgari, quosdam illuminare, & alios illuminari; quosdam deniq; perficere, & alios perfici, ut ait Dionysius cap. 3. celestis hierarchiæ, ideo juxta triplex hoc hierarchiæ munus, rectè in tres hierarchias ordinantur omnes Angeli: ita ut alij purgent, illuminent, & perficiant; alij purgentur, illuminentur, & perficiantur. Prima à solo Deo purgatur, illuminatur, & perficitur, ac mox mediam hoc modo purificat, illuminat, & perficit: media verò à superiori purgata, illuminata, & perfecta, in inferiorem eisdem divinos effectus præstat. Vel prima à nulla alia purgatur, illuminatur, ac perficitur; sed inferiores purgat, illuminat, & perficit: secunda purgatur, illuminatur, ac perficitur à superiori, & tertiam purgat, illuminat, & perficit: tertia & ultima nullam aliam nisi humanam purgat, illuminat, & perficit; sed à superiore purgatur, illuminatur, & perficitur.

C Circa hunc discursum, & tres illos actus hierarchicos, triplex occurrit difficultas, breviter hic resolvenda. In primis enim queri potest, quomodo, & qualis possit esse in celesti hierarchia purgatio: Omnis enim purgatio est ab aliqua impuritate: Sed in Angelis nulla est impuritas: Ergo nec ulla videtur esse purgatio.

D Secundò, Difficile apparet, quomodo possit esse in celesti hierarchia illuminatio tam activa quàm passiva: vident enim Angeli beati Deum sine ullo medio, sicut est in seipso, & ab illo lumen immediatè accipiunt: Quomodo ergo unus Angelus illuminat alium?

E Tertio, Videtur quod unus Angelus alium non perficiat: fieri enim perfectum, convenit viæ, quæ est status meriti; & repugnat termino, qui est status præmij: Ergo videtur quod Angeli cum sint in termino, & in statu præmij, non habent in se perfici, sed solum perfectos esse.

Ad primam difficultatem respondeo Angelos inferiores purgari à superioribus, non à peccato, vel errore, aut ignorantia propriè dicta, quæ locum non habet in Angelis; sed à nescientia; quæ in illis reperitur, cum omnes veritates supernaturales non cognoscant.

Ad secundam dico, quod Deus offert se immediatè Angelis beatis, quantum ad objectum beatitudinis; sed quantum ad revelationem occultorum, quæ pertinent ad dispositionem universi, & regimen Ecclesiæ, aut mysteria gratiæ, inferiores Angeli possunt à superioribus illuminari, & secundum hujusmodi revelationes, ad præmium

præmium accidentale pertinentes, continuo perfici, quamvis in præmio essentiali sint perfecti: ex quo patet solutio tertiæ difficultatis.

7. Quæres primò: An tres illi actus hierarchici realiter inter se distinguantur, & ad diversas potentias pertineant?

Respondeo ex D. Thoma supra quæst. 106. art. 2. ad 1. hos tres actus purgandi, illuminandi, & perficiendi, ad intellectum pertinere; nec inter se distingui realiter tanquam tres operationes, sed esse unum actum sub triplici habitudine; ita ut dicatur purgatio, quatenus excludit ignorantiam non erroris aut privationis propriè dictæ, sed negationis aut nescientiæ; & appelletur illuminatio, quatenus per illum confertur lumen (modo supra explicato, agendo de illuminatione Angelorum) itemque perfectio, quatenus mentem producit ad cognitionem veritatis, quæ est maxima perfectio naturæ intellectuales. Sicut (inquit S. Doctor) si dicamus visum corporalem purgari, in quantum remouentur tenebræ: illuminari vero, in quantum perfunditur lumine: perfici vero, secundum quod producit ad cognitionem colorati.

8. Quæres secundò, Utrum in Divinis vera sit & propriè dicta hierarchia?

Respondeo ex eodem Angelico Præceptore hic art. 1. in divinis personis esse quidem ordinem naturæ (id est originis) sed non hierarchiæ. Nam ut Dionysius dicit 3. cap. cælestis hierarch. ordo hierarchiæ est alios purgari, & illuminari, & perfici; alios autem purgare, illuminare, & perficere: quod absit ut in Divinis ponamus.

Adde quod hierarchia subjectionem dicit sub uno Principe, quæ etiam in personis divinis reperiri nequit.

Duplex ergo solum statuenda est hierarchia, cælestis scilicet sive Angelica, & humana sive Ecclesiastica, quæ ab alia derivata seu exemplata est: unde sicut illa triplex est, suprema scilicet, media, & infima; ita & ista, nempe Naturalis, Mosaiica, & Evangelica, quæ duabus prioribus antiquatis, sola nunc superest. Item sicut Angelica plures continet ordines sive choros, ita & Ecclesiastica: nam ut ait Apostolus ad Ephes. 4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Unde Dionysius post Tractatum de cælesti hierarchia, agit statim de Ecclesiastica: nimirum eò quod hierarchia Ecclesiastica sit expressa effigies superioris atque cælestis, sive imitatio Angelicæ, ut animadvertit Anastasius Sinaita in lib. de anagog. contempl. ex Apostolo, qui hierarchiæ nostræ ordines à *ἁγίοις*, sive exemplaria cælestium, & quasi imitamenta beatorum mentium, appellat.

§. II.

Alia difficultas expeditur.

9. Dico secundò: Tota beatorum Angelorum multitudo constat novem ordinibus sive choris, scilicet Seraphim, Cherubim, Thronis, Dominationibus, Virtutibus, Potestatibus, Principatibus, Archangelis, Angelis. Ex quibus novem choris, tres primi componunt primam hierarchiam, tres secundi mediam, tres postremi ultimam. Ita S. Thomas hic art. 5. post Dionysium cap. 6. cælestis hierarchiæ, ubi sic habet: *Omnis Theologia cælestes essentias novem vocavit manifestativis cognominacionibus. Has Divinus nosser*

A Præceptor (Apostolus Paulus) in tres segregat ternas dispositiones ad sanctæ Triadis imaginem. Et primam quidem esse dicit circa Deum existentem semper; & in hac Thronos, & Cherubim; & Seraphim, circa Deum immediatè collocari. Secunda vero esse ait ex Potestatibus, Virtutibus, Dominationibus completam. Et tertiam esse Angelorum, & Archangelorum, & Principatum dispositionem. Idem docent D. Martialis in Epistola ad Tolosanos, Basilus in sua liturgia, Gregorius Magnus homil. 34. in Evang. & Damascenus lib. 2. de fide cap. 3. Colligitur etiam hic numerus ex Scriptura, cuius testimonia refert S. Thomas hic art. 5. in argumento sed contra.

B Prima ergo hierarchia quæ semper Deo affertur, in tres ordines distinguenda est, juxta triplicem modum quo Angeli illius hierarchiæ Deum respiciunt. In primis enim aliqui habundinam habent ad Deum, ratione excellentissimæ unionis, quæ fit per ardentissimum amorem, & hi Seraphim intincuntur, à verbo hebraico *ἁγία* saraph, quod latine accendere dicitur. Unde Dionysius *ἁγία ἁγία* seu calefacientes, & Gregorius Papa *ardentes* vel *incendentes*: Demum Chrylостомus *ἁγία ἁγία*, id est ignea ora, illos vocat. Illi (inquit Gregorius) quia ita Deo conspiciuntur, ut inter illos & Deum, nulli alii spiritus inter sunt, tanto magis ardent, quanto hinc vicinior videntur. Quorum profecto flamma amor est, quia quod sublimis claritatem Divinitatis ejus afficiunt, eò validius in ejus amore flammescunt. De illis etiam hæc scribit Bernardus: *Eos ipsa charitas Deus in se ad se trahit, & absorbit, atque in eundem rapuit sanctæ affectionis ardorem, ut unus cum Deo spiritus esse videatur: instar profecto ignis, qui aerem quem inflammat, dum sui ei totum calorem imprimat, induitque colorem, non ignitum, sed ignem fuisse cernitur.*

Secundò alij Deum respiciunt, ut sua lecta peculiariter ipsis revelantem, & hi Cherubim appellantur, quod vocabulum Dionysius *ἁγία ἁγία*, id est profusionem sapientiæ, vel scientiæ: Augustinus & Hieronymus, plenitudinem sapientiæ vel scientiæ, Chrylостомus vero, *ἁγία ἁγία* in multiplicatam scientiam interpretatur. Hos etiam Dionysius vocat *διότι*, seu divinæ pulchritudinis contemplativos; eoque ait esse specula perlucida ab omni labe pura, quæ primum divinæ lucis radium recipiunt, & hinc invidia in eos qui sequuntur infundunt. De illis etiam hæc scribit Bernardus: *Cherubim ex ipso sapientiæ fonte ore Altissimi haurientes, & resplendentes fluentia scientiæ, universis cæli civibus infundunt.*

Tertiò alij Deum ita respiciunt, ut peculiariter in eis sedentem, & in illuminationibus suis ultimè acquiescentem, & hi Throni, auctoritate Dionysio, dicuntur, ob celsitatem & sublimitatem quemdam statum, qui supra infima quæque abjecta consurgit. Quippe toto conatu Deum evecti, nihil humile sapit, & ab omni fæce materiæ sinceris ac liquidos illius haustus accipiunt, ac Deum quodammodo portat, & ita vocantur. Unde nomen Thronorum ibidem proponit per convenientiã ad materiales sedes, propter quatuor quæ in ipsis sedibus considerantur. Primò sedes super terram elevatur: sic autem & ipsi Angeli, qui Throni dicuntur, elevantur usque ad hoc quod in Deo immediatè rationes rerum cognoscant. Secundò in materialibus sedibus cõsiderare possumus firmitatè, quia

... ipsi firmatur per Deum, Tertio sicut sedes
... Angelus sedentem, qui & in ea deservit potest: sic
... Angelus sedentem Deum in seipsis, &
... quodam modo ad inferiores ferunt. Quar-
... tae sedes ex una parte est aperta ad suscipien-
... dentem: ita & isti Angeli sunt per prom-
... ptitudinem aperti ad suscipiendum Deum, & fa-
... miliandum ipsi. Ita S. Thomas hic art. 5. ad 6.

Sequitur secunda hierarchia, qua rebus crea-
... tis praestit, & ad quam spectat generalis disposi-
... tio rerum agendarum. Quare primus ordo hu-
... ius hierarchiae sunt Dominationes, ad quas per-
... tinet distribere aliis ea quae sunt agenda: Do-
... minationum enim est faciendi praescribere. Unde
... Dionysius Dominationum vocabulum, condi-
... tionem a servili affectu & infima subiectione li-
... beram, neque ulli tyrannice dissimilitudini, hoc
... est materia cedentem, ac vera dominationis, id
... est summum in omnia dominatum exercentis,
... imitricem, significare docet: Grego-
... rius vero inde nominari existimat, quod mira
... potentia praeminet, pro eo quod eis cetera ad
... obediendum subiecta sunt. Unde Bernardus ait
... quod in inferioribus quinq; ordinibus adeo su-
... pereminent, ut respectu horum ceteri videantur om-
... nino administratores spiritus, & ad istos, tanquam ad
... dominos referri regimina Principatum, utamina Po-
... testatum, operationes Virtutum, revelationes Archan-
... gelorum, curam & providentiam Angelorum.

Secundus ordo est Virtutum, quae iam inci-
... piunt generalia opera exequi, ut movere caelos,
... & cetera opera mirabilia quae ad gubernatione
... mundi, & Ecclesiae regimen pertinent; & ideo
... dicuntur Virtutes, quia divina virtute qua pol-
... lunt, signa & prodigia patrant. Vel ut ait Diony-
... sius ubi supra: Virtutum appellatio virilem quan-
... tum, masculam, inconcussam, fortitudinem signifi-
... cat, quae in omnibus divinis suis actionibus praedita, ad
... omnia divina illuminationes capiendas inviolata, imbe-
... dulae sunt, sed firmitatem habent, & vigorem,
... quae & in inferiora derivant.

Tertius est Potestatum, ad quas spectat in-
... termedium divinae providentiae ordinem serva-
... re, removere impedimenta, & coercendo Da-
... mones, ne illum pervertant. Unde Gregorius,
... Hieronymus, Bernardus, & alii, inde huius nominis
... originem derivari dicunt, quod hoc potentius ceteris
... in suo ordine percipiunt, ut eorum ditioni virtutes
... ceterae subiectae sint, quorum potestate resistuntur, ne
... contra hominum tantum tentare prevalcant, quantum
... possunt. Dionysius vero ex eo vult esse, hoc
... potestates, nuncupatas, quod concinne or-
... dinate sunt, & ad excipienda divina sine ulla
... consultatione liberae sunt & erectae, neque jure ac
... potestate sua per vim & tyrannidem abutuntur,
... sed inferiores ad imitationem supremae illius
... potestatis benigne provehunt.

In tertia hierarchia ad quam pertinet execu-
... tionum mandata, & applicare causas particularibus
... ordinem divinae providentiae, sedem habent pri-
... mo Principatus, quibus hoc nomen ideo tribu-
... tum Dionysius putat, quod summa maiestatis di-
... gnitatem, praecipua ratione imitantur & conse-
... quuntur, ad idque inferiores attrahunt, in quos
... locatum & principatum exercent. Gregorius
... vero sic eos dictos ait, quia ipsis quoque bonis Ange-
... lorum spiritibus praesunt, quia subiectis aliis dum qua-
... si agenda disponunt, ut ad explenda divina
... ministeria principantur. Unde Bernardus ait, Il-
... lum moderamine & sapientia, omnis in terris

A principatus constituitur, regitur, limitatur, trans-
fertur, mutilatur, mutatur.

Ad eandem hierarchiam pertinent Archange-
li, inter septuaginta & Angelos medij, inquit Diony-
sius, qui mysteriorum consilij, non nisi magnis
& praecipuis de causis ad illa nuntianda mittun-
tur, juxta illud Gregorij Magni: Qui minima nun-
tiant Angeli: qui vero summa annuntiant, Archange-
li vocantur. Illis etiam datur cura personarum
publicarum, ut Pontificum, Regum, & Princi-
pum. Demum Angeli qui minima nuntiant, &
quibus privatorum hominum custodia comissa
est, infimum tenent locum in tertia hierarchia Un-
de Bernardus de consid. cap. 4. Putemus Angelos
dici, qui singulis hominibus dari creduntur. Putemus
his praesse Archangelos, qui consilij mysteriorum divinarum,
non nisi ob praecipuas & maximas causas mittuntur.

Porro haec ordinum assignatio ac dispositio,
a Dionysio facta, congrua sane invenitur. Nam
ut discitur D. Thom. hic art. 6. in his quae recte
sunt disposita, supremum inferioris ordinis ha-
bet affinitatem cum infimo ordinis superioris;
sicut infima animalia parum distant a plantis:
Sed hoc reperitur in hac Angel. dispositione: Ergo
illa est congrua. Minor probatur: nam supre-
mus ordo Seraphinorum, qui denominantur ab
incendio amoris, habet affinitatem cum Spiritu

C Sancto, qui est amor procedens, & ultimus ter-
minus divinarum processuum. Similiter Throni,
qui tenent infimum locum in prima hierar-
chia, habent affinitatem cum Dominationibus,
quae sunt in primo gradu secundae hierarchiae.
Denique Principatus & Potestates habent affini-
tatem, quatenus pertinet ad Potestates ordinem
subiectis imponere, qui ordo statim designatur
in nomine Principatus, quia ipsi sunt primi in exe-
cutione, utpote praesidentes gubernationi gen-
tium & regnorum, quod est primum principium
in divinis ministeriis, bonum enim commune est
dignius seu divinus quam bonum particulare.

§. III.

Solvuntur objectiones.

14. Quidam fieri possunt argumenta in contra-
rium, quae breviter hic proponenda ac dilu-
enda sunt. In primis objici potest, quod no-
men Seraphim imponitur ab ardore, qui ad cha-
ritatem pertinet; nomen autem Cherubim a
scientia: Sed charitas & scientia sunt dona com-
munia omnibus Angelis: Ergo illa nomina non
sunt specialium ordinum, sed omnibus Angelis
communia.

Deinde, Scientia in patria nobilior est quam
charitas; cum in visione consistat formaliter bea-
titudine: Ergo Cherubini praeferendi sunt Sera-
phinis, & in primo ordine collocandi, ut reipsa
collocat Gregorius homil. 34. in Evang.

Præterea, Thronos specialem beatorum spi-
rituum ordinem diximus, a Cherubinorum ordi-
ne diversum, eo quod Deus in illis sedeat, &
quiescat: Sed hoc convenit etiam Cherubinis,
nam per Psalmistam dicitur: Qui sedes super Che-
rubim appare: Ergo in prima hierarchia non de-
bet admitti tertius ordo, a Cherubinorum ordi-
ne diversus.

Denique Gregorius citatus homil. 34. in Evang.
ponit Principatus supra Potestates: Non ergo
collocantur immediatè super Archangelos, ut
Dionysius dicit.

Ad primum respondeo ex D. Thom. hic art. 5.
ad 5. quod nomen Seraphim non imponitur tan-
tum

tum à charitate, sed à charitatis excessu, quem importat nomen ardoris. Similiter nomen Cherubim imponitur à quodam excessu scientiæ, unde interpretatur *plenitudo scientiæ*. Licet ergo charitas & scientia dona sint communia omnibus Angelis: quia tamen abundantius existunt in superioribus, ab hoc excessu nobiliorem in hierarchia caelesti locum habere, & specialibus insigniri nominibus meruerunt. Unde Gregorius ubi supra: *Qua ex parte ab omnibus habentur, eis in privato nomine data sunt, qui hac in munere plenius acceperunt.*

16. Ad secundum respondet S. Doctor hic art. 6. ad 3. *Quod cognitio est secundum quod cognita sunt in cognoscente: amor autem secundum quod amans unitur rei amata. Superiora autem nobiliori modo sunt in seipsis quam in inferioribus; inferiora vero nobiliori modo in superioribus quam in seipsis: ideo inferiorum quidem cognitio præminet dilectioni; superiorum autem dilectio, & præcipue Dei, præminet cognitioni.* Vel etiam dici potest, quod Dionysius consideravit Seraphim in ordine ad statum huius viæ, ubi amor scientiæ præfertur: Gregorius vero consideravit Cherubim per respectum ad statum patriæ, in qua scientia amorem antecellit.

17. Ad tertium respondeo, Deum dici in Scriptura federe super Cherubim, non quod ad illos specialiter hæc excellentia & prærogativa pertineat, sed quia cum vicini sint Thronis, aliquam cum eis habent affinitatem, & cognitionem, ratione cuius ea quæ Thronis sunt propria, Cherubinis interdum attribuuntur. Ita Gregorius Magus homil. 34. citatâ in Evang. *Plerumque, inquit, ipsi beatorum spirituum ordines, vicinorum sibi ordinum vocabula sortiuntur.* Thronos etenim, scilicet sedes Dei, specialem beatorum spirituum ordinem diximus; & tamen per Psalmistam dicitur: *Qui sedes super Cherubim apparere: quia videlicet dum in ipsis distinctionibus agminum Cherubim Thronis junguntur, federe etiam super Cherubim Dominus ex vicini agminis equalitate perhibetur.* Sic enim in illa summa civitate specialia quedam singulorum sunt, ut tamen sint communia omnium, & quod in se ex parte quisque habet, hoc in alio ordine totum possidet: sed idcirco uno eodemque vocabulo communiter non censetur, ut ille ordo vocari privato uniuscuiusque rei nomine debeat, qui hanc in munere plenius accepit.

18. Ad ultimum respondet S. Thomas hic art. 6. ad 4. *Quod si quis diligenter consideret dispositiones ordinum secundum Dionysium & Gregorium, parum vel nihil differunt si ad rem referantur.* Exponit enim Gregorius Principatum nomen, ex hoc quod bonis spiritibus præfunt: & hoc convenit Virtutibus, secundum quod in nomine virtutum intelligitur quedam fortitudo, dans efficaciam inferioribus spiritibus ad exequenda divina ministeria. Rursus Virtutes secundum Gregorium videntur esse idem quod Principatus secundum Dionysium: nam hoc est primum in divinis ministeriis miracula facere; per hoc enim paratur via annuntiationi Archangelorum & Angelorum.

Quæres primò, An hi ordines sint remansuri post diem iudicij. Respondeo ex D. Thoma hic art. 7. ordines Angelorum remansuros post diem iudicij alio modo, & aliquo modo non remansuros. In illis enim duo possunt considerari, scilicet distinctio graduum naturæ & gratiæ & hæc semper in Angelis beatis remanebit, ut patet: & executio ministeriorum, quæ non remanebit quoad hoc quod est homines in finem ultimum perducere, quia tunc completus erit numerus ele-

A
storum, bene tamen quantum ad officium allu-
minandi: nam post diem iudicij homines qui
tionem habebunt per Angelorum officia, ut ait
idem S. Doctor ibidem in resp. ad 3. Ex quo fa-
cilè intelliges quid velit Apostolus, dum ait
ad Corinth. 15. *Cum tradiderit (scilicet Christus)
regnum Deo & Patri, evacuabit omnem Principa-
tum, & Potestatem, & Virtutem.* Senus enim hoc-
rum verborum est (ut explicat S. Thomas in re-
sponzione ad 1.) quod cum Christus perduxerit
omnes electos ad fruendum ipso Deo, tunc
evacuabuntur Principatus, Potestates, & Vir-
tutes, quantum ad hoc quod est homines in fi-
nem perducere, quia consecuto jam fine, non
est necessarium tendere in finem. Vel (ut alii
explicant) tunc evacuabit potestates ignitas,
scilicet Dæmones qui & ipsi Principatus & Po-
testates appellantur ad Ephes. 6.) quia tunc
non poterunt amplius tentare ac seducere ho-
mines, sed omnes tunc manebunt rudementa
inferni devincti, & ignibus tartares in perpetuum alligati.

Quæres secundò, An in malis Angelis diver-
sitas ordinum remanserit?

Respondeo ex D. Thoma quæst. 109. art. 2. in
malis Angelis non esse ordinem quoad per-
fectionem gloriæ, aut gratiæ (quamvis quoad per-
fectionem naturæ, bene tamen quoad per-
fectionem naturæ. Et hoc evidens est: nullum
enim habent donum gratiæ; & aliunde natura
in ipsis manserunt integra: unde etiam in ipsis
est aliqua prelatio, quia ut ait idem S. Doctor
hic quæst. 109. art. 2. *Cum actio sequatur naturam,
quorumcumque, nature sunt ordinata, oportet etiam
quod actiones sibi invicem ordinentur.* Non tamen
propterea in Dæmonibus est proprie illumina-
tio: eo quod illuminatio proprie est manifestatio
veritatis, secundum quod habet ordinem ad
Deum qui illuminat omnem intellectum, ut in
fine præcedentis disputationis annotavimus;
perversitas autem Dæmonum hoc habet, quod
unus non intendit alium ordinare ad Deum, sed
magis ab ordine divino abducere: ideoque unus
Dæmon alium non illuminat, sed seducit. Ita
ibidem art. 3.

De his novem Angelorum Choris eleganter
differt Bernardus lib. 5. de consid. cap. 4. ubi
hæc scribit: *Quid sibi vult gradus hæc distinet
Putemus Angelos dici, qui singuli singula hominibus
dari creduntur. Putemus his præesse archangelos, qui
consci mysteriorum divinarum, non nisi ob præcipua
& maximas causas mittuntur. Putemus super ipsos
Virtutes esse, quarum natura vel opere signa & prodigia
in elementis vel ex elementis facta apparent ad commo-
nationem mortalium. Putemus Potestates super
istis, quarum virtute potestas tenebrarum comprimitur,
& coercetur malignitas aeris huius, ne quæ-
ritum vult nocere, ne malignari, nisi ut proficiat, possit.
Putemus Principatus his quoque prelatos, quorum
moderamine & sapientiâ omnis in terra principatus
constituitur, regitur, limitatur, transferatur,
mutatur, mutatur. Putemus Dominaciones ad
cunctis supereminere præfatis ordinibus, ut respectu ho-
rum ceteri videantur omnes administratores spirituum,
& ad istos tanquam dominos referri regimina Principa-
torum, tutamina Potestatum, operationes Virtutum,
revelationes Archangelorum, curam Angelorum, præ-
sentem Thronos alto etiam ab his excolasse recessu, quod
ex eo quod sedent Throni dicuntur, & ex eo sedent
quod*

31 Quod verò nec ex dispensatione divina, seu A lege extraordinaria, Angeli superiores ad exteriora ministeria mittantur; quæ est secunda conclusio pars, ex eodem S. Doctore hic art. 2. suadet. Hoc habet ordo divinæ providentiæ, quod inferiora per superiora ordinatim administrantur, nisi obstet aliqua ratio in contrarium: Sed nulla est ratio cur ab hoc ordine recedatur in ministeriis Angelorum: Ergo nec ex divina dispensatione, seu lege extraordinaria, Angeli superiores seu assistentes, ad exteriora ministeria mittuntur. Major patet, Minor probatur. Ideo ordo naturæ prætermittitur, quia sic expedit ad gratiæ manifestationem, vel ad fidei confirmationem; ob eas enim duntaxat causas Deus agit aliquando contra ordinem in natura statutum: B Sed hæ rationes cessant in ministeriis Angelorum, quia illa pertinent ad ordinem gratiæ; & aliunde prætermittitur ordinis statuti non valet ad fidei confirmationem, cum non possit hominibus viatoribus innotescere: Ergo nulla est ratio, cur ab ordine statuto in ministeriis Angelorum recedatur.

32 Confirmatur primò: Nihil est tam arduum in ministeriis divinis, quod inferiores Angeli exercere non valeant: Ergo non debent propterea mitti superiores.

Confirmatur secundò: Si ad aliquid debuisse mitti aliquis Angelus ex superioribus, maxime ad nuntiandum mysterium Incarnationis, quod est summum & præstantissimum inter omnia divina mytheria: Sed ad hoc non fuit missus nisi unus ex Archangelis, scilicet Gabriel, ut docet D. Gregorius loco citato, dicens: *Qui summa nuntiant, Archangelus vocantur: hinc est quod ad Virginem Mariam Gabriel Archangelus mittitur*: Ergo Angeli superiores, etiam se lege extraordinaria, ad exteriora ministeria non mittuntur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

33 **C**ontra hanc nostram assertionem varia militant argumenta. Nam primò Apostolus ad Hebræos 1. dicit quod *Omnes Angeli sunt administratorii spiritus, nisi propter eos qui hereditatem capiunt salutis*: Ergo extribus etiam primis ordinibus Angeli ad nos mittuntur. Unde Isaia 6. Seraphim volavit ad illum Prophetam, ut ejus labia mundaret. Et Genes. 3. Deus collocavit Cherubim cum flammeo gladeo ante portam paradisi, ad custodiendam viam ligni vite.

34 Confirmatur primò: Lucæ 1. dicitur, *Missus est Angelus Gabriel à Deo*: Sed Gabriel est unus de superioribus Angelis; nam D. Bernardus homil. 1. super Missus est, ait: *Non arbitror hunc Angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa crebra soleant ad terram fungi legatione*: Ergo superiores Angeli à Deo mittuntur.

35 Confirmatur secundò ex illis verbis Daniel. 10. *Michael unus de Principibus primis, venit in adiutorium meum*. Ubi de Michaële utrumque assertitur, nempe illum esse de superioribus Angelis, & esse missum. Item Tobia 12. Raphael dicit: *Ego sum unus ex septem, qui astamus ante Dominum*: & tamen missus est in ministerium junioris Tobia: Ergo Angeli primæ hierarchiæ, qui, ut supra diximus, soli sunt assistentes, mittuntur interdum ad exteriora ministeria.

Confirmatur tertio: Angeli omnes vel assistunt, vel ministrant, ut colligitur ex Danielis cap. 7. Sed Dominationes (qui sunt primi Angeli secundæ hierarchiæ) non assistunt, cum sed per Angelos primæ hierarchiæ illuminentur: Ergo ministrant.

Ad objectionem respondeo, quod omnes Angeli sunt administratorii spiritus, quia omnes ministrant, & mittuntur missione visibili, aut invisibili, mediata vel immediata, ut antea declaratum est, & explicat D. Thomas hic art. 2. ad 1. Ad illud quod additur dicendum est, illum Angelum, qui labia Prophete ignito carbone purgavit, non fuisse ex ordine Seraphinorum, sed unum ex inferioribus Angelis, qui dicitur est Seraphim, id est incendens, quia venerat ad incendendum labia Prophete, idque præstabat virtute & autoritate alicujus Seraphini, cujus efficientiam participabat, & cujus veluti vicarius & minister erat. Sic sæpe Angeli in veteri lege, Dei nomen assumebant, quia ejus personam sustinebant, ut patet ex illo Genes. 31. *Ita dixit Angelus Dei ad me: Ego sum Deus Brachel*. Ita ex Dionysio cap. 11. celestis Hierarchiæ docet S. Thomas hic art. 2. ad 1. Et D. Gregorius homil. 34. in Evang. ubi ait: *Hi spiritus qui mittuntur, eorum vocabulum percipiunt, quorum officium gerunt: qui enim in peccata locutionis incendat, dicitur Angelus carbonem portare, Seraphim vocatur, quod incendium dicitur*.

Ex quo patet responsio ad illud quod subiungitur de Cherubino, ante portam paradisi terrestri collocato: ille enim (ut docet Cajetanus in cap. 3. Genes.) non fuit de secundo ordine primæ hierarchiæ (siquidem illud ministerium non videretur ad eum excellens, ut intuitu ejus debuerit fieri dispensatio) sed magis aliquis estimanda hierarchia; quæ Cherubim dicitur esse, et quod in ea custodia Cherubinis subordinaretur, & prohiberet ingressum paradisi, in quo erat lignum scientiæ, quæ Cherubinis attribuitur.

Similia docet Pererius in Genesim lib. 6. de Cherubim quæst. 6. ubi hæc scribit: *Vox est illa Dionysii sententia, omnes proprietates omnium ordinum angelicorum in singulis etiam reperiri, verum hoc discrimine: proprietates superiorum ordinum reperuntur etiam in inferioribus, sed per diminutam eorum proprietatum participationem; proprietates autem inferiorum ordinum sunt item in superioribus, sed eminenter & excellenter*. Cherubim igitur significat plenitudinem scientiæ, quæ per excellentiam est in octavo ordine, per participationem autem communicatur inferioribus ordinibus. Itaque hoc loco nomen Cherubim non significat spiritus celestes octavi ordinis, sed inferiorum ordinum Angelos: suprema enim Hierarchie spiritus non mittuntur à Deo ad exteriora ministeria. Angeli porro quibus custodia Paradisi assignata est, rite nominati sunt Cherubim, ex abundantia scientiæ, ut ex eo intelligitur, vigilantissimum & sapientissimum Paradisi custodem esse à Deo positum, quem scilicet nemo aut dolus fallens, aut virtus vincens, in Paradisum intrare possit.

Ad primam confirmationem respondetur concessâ Majori, negando Minorem. Ad probationem ex D. Bernardi testimonio desumptam, dicendum est, Gabrielem non esse de minoribus, quia non est de infimo ordine Angelorum, qui minima nuntiant, sed de secundo ordine Archangelorum, qui annuntiant summa, ut cum D. Gregorio docet S. Thomas hic art. 2. in d. nec esse de mi-

de minoribus secundi ordinis: nam ut censet D. Bernardus Epist. 77. ad Hugonem, Gabriël fuit Angelus cultos Beatæ Virginis Mariæ: decuit autem ut ad custodiam ejus, quæ ad summum gradum gratiæ & gloriæ fuit à Deo electa, deputaretur summus Archangelus.

Ad secundam confirmationem respondeo, Michaëlem dici unum de principibus primis, non quod sit Angelus supremi ordinis, aut hierarchie (ad secundum enim ordinem tercia hierarchie spectat) sed quia Archangeli, quorum unus est Michaël, dicuntur principes Angelorum, ut docet D. Thomas hic quæst. 113. art. 3. unde D. Hieronymus in locum citatum Daniëlis c. 1. *principes autem primos, Archangelos intelligimus*: vel quia est unus Angelus, qui velut princeps universæ terræ præfatus fuit, qui olim constitutus fuit princeps Synagogæ, & modò præfatus Ecclesiæ Christianæ.

Ad id quod quidam duos constituunt Michaëles; unum dicunt esse supremum omnium Seraphinorum, & primum ducem celestis militiæ in Ecclesia triumphante; alterum Archangelum, & supremum ducem in Ecclesia militante. Cum enim (inquiunt) perfectiones spirituales quæ sunt in quibusdam Angelis per proprietatem, reperiantur in aliis per participationem; etiam nomina propria aliquorum Angelorum attribuantur aliis, secundum quod participant eorum proprietatem. Unde propterea angelus qui olim præerat Synagogæ Judæorum, in modo creditur præesse Ecclesiæ, dicitur Michaël, quia participat proprietatem supremi Angelorum bonorum, quantum ad hoc quod dicitur supremus Angelorum bonorum restitit alicui Angelis apostatis, persistendo in bono, & dicendo: *Quia ut Deus?* ita etiam Angelus qui præfatus modò Ecclesiæ, restitit in fidelibus, hæreticis, & aliis à fide Christiana deficientibus. Quoties ergo in exteriori aliquod ministerium Michaëli mitti perhibetur, si sermo sit de missione immediatâ, hoc non debet intelligi de primo Michaële, sed de secundo, qui est talis solum per participationem: & de utroque sub hoc nomine Michaëlis festum celebratur ab Ecclesia.

Ad illud quod subjungitur de Raphaële, respondendo illum dici unum ex septem Angelis qui assistunt Dominum, non quod sit unus ex Angelis primæ hierarchiæ, qui *assistentes* dicuntur, cultodia enim Tobiæ non fuit ministerium alicui excellens, ut ab uno Angelo infimæ hierarchie exhiberi non potuerit) sed quia est unus cum multis Angelis qui assistunt ante Dominum, videntes faciem ejus semper: teste enim Gregorio nominal. 31. *septenario numero universitas figuratur*: videlicet quia est unus ex septem Angelis, qui relati principes universæ terræ præfati sunt, de quibus sapè mentio fit in Apocalypsi.

Ad tertiam confirmationem, dicendum cum D. Thoma hic quæst. 112. art. 4. ad 1. *Quod Dominiones computantur quidem inter Angelos ministrantes, non sicut exequentes ministerium, sed sicut adjuvantes & mandantes quid per alios fieri debeat. Sicut Architectores in ædificiis nihil manu operantur, sed solum disponunt, & præcipiunt quid alii debeant operari.*

Pro completa hujus difficultatis resolutione, advertendum est, quod quando dicimus Angelos quatuor primorum ordinum, de lege ordinata, aut extraordinaria, ad exteriora ministeria non mitti, hoc intelligimus de missione, quâ

A Angeli mittuntur ad salutem hominum, & de ministeriis quæ ad bonum electorum ordinantur: de illis enim solum procedit ratio D. Thomæ supra adducta, ut consideranti patebit. Unde cum hoc stat, quod Angeli supremæ hierarchie missi fuerint ad ministrandum Christo tanquam proprio capiti & domino: cum enim in Christo sit ordo unionis hypostaticæ, qui est superior ordini gratiæ, propter illum præmitti potuit ordo qui servatur in ministeriis Angelorum; qui attenditur secundum dona gratiarum; sicut propter ordinem gratiæ interdum præmittitur ordo naturæ. Quapropter non videtur negandum, supremos Angelos in honorem Christi ad terram descendisse: primò quidem in die nativitatibus ejus; nam Chrysostomus Psal. 8. in principio expendens illud Lucæ 2. *Facta est cum Angelo multitudo militum celestium canentium, & dicentium: gloria in excelsis Deo, allerit multitudinem illam ex omnibus Angelorum choris fuisse constatam. supernorum (inquit) chororum in Cherubim & Seraphim hoc est munus, Deum assidue laudare, & hymnis celebrare. Ex his choris etiam in terra apparuerunt, cum vigilantibus pastoribus cantantes. De Angelis item qui post tentationem & jejunium Christo ministrarunt, facile credi potest eos fuisse ex supernis, in honorem victoriæ quam de Lucifero Christus reportarat. Verissimum est etiam, quod Christo resurgenti, & in cælum ascendenti, missi sunt spiritus supremæ hierarchiæ, ut illi exhiberent famularum, ejusque triumphum honorarent: unde cum Actorum 1. dicatur de Christo: *sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum*, credibile & probabile est, quod in die judicii, non solum inferiores Angeli, sed etiam supremi de cælo descendunt, ad majestatem Christi ostendendam, & ad terrorem malorum, & honorem bonorum.*

C Idque satis aperte colligitur ex illo Christi Matthæi 25. *Cum venerit filius hominis in majestate sua, & omnes Angeli ejus cum eo*: hæc enim verba Christi non possunt intelligi de omnibus Angelis universaliter, & secundum distributionem completam (alioquin nullus in Empyreo tunc Angelus remaneret) sed cum aliqua restrictione, & secundum distributionem incompletam, quantum ex omnibus hierarchiis & ordinibus Angelorum, plures tunc de cælo cum Christo descendunt. Sicut dicitur omne animal fuisse in arca Noë: quia ex omni genere & specie animalium aliquod fuit.

Dices, Ex hac doctrina sequi, Angelum, qui mysterium Incarnationis Beatissimæ Virgini nuntiavit, fuisse ex suprema hierarchia; cum tale mysterium ad ordinem hypostaticum pertineat: Sed hoc repugnat doctrinæ D. Gregorii & S. Thomæ, ut supra vidimus: Ergo &c.

E Respondetur negando sequelam: Licet enim Gabriel solum sit Archangelus, ut docet D. Gregorius supra relatus, sufficientis tamen dignitatis secundum divinam sapientiam ad mysterium Incarnationis annuntiandum judicari potuit, esto mysterium illud sit altissimum, & ordinis hypostatici, superioris ad ordinem gratiæ sanctificantis; quia sola illius annuntiatio erat (ut ita dicam) extrinseca, & valde remota cooperatio ad illud: nam propinquius quodammodo illi cooperabatur sanctissimus sponfus Joseph, qui per excellentem gratiam & sanctitatem, dignus minister factus est tanti mysterii.

ARTICVLVS III.

An mundi gubernatio, & praesertim hominum custodia, Beatis Angelis à Deo commissa sit?

DE Angelorum dignitate & gloria, variisque eorum hierarchiis & ordinibus, abunde satis pertractavimus, praecedentibus articulis: oportet nunc ut varia illorum ministeria explicemus, & eaque declaremus charitatis & benignitatis obsequia, quae ab illis humanum in genus assidue derivantur. Nam si multum est ad nos loqui de ea claritate & gloria, quae in semetipsis, imò **B** in Deo suo Angeli sancti nostris omnino supereminet cordibus; de ea loquamur, quam nobis exhibent gratia & charitate, ut Bernardi verbis utar. In supernis enim Spiritibus non solum admirabilis dignitas, sed dignatio amabilis invenitur.

Serm.
1. de S.
Chaele

§. I.

Prima pars quaestii resolvitur.

46 Dico primò, Deus per Beatorum Angelorum ministeria hunc visibilem mundum gubernat. Ita D. Thomas hic quaest. 110. art. 1.

Probatur ratione ipsius. Omnis particularis potestas gubernatur per superiorem & magis universalem, sicut potestas Ballivi per potestatem Regis: Sed virtus corporea est magis particularis, quam virtus spiritualis Angelorum, eique inferior, ut patet: Ergo ab illa regitur.

Præterea, ut dicitur idem S. Doctor 3. cont.

47 Gentes cap. 78. *Quae amplius de virtute divina providentia participant, sunt executiva divina providentia in ea qua minus participant. Creatura autem intellectuales plus aliis de ipsa participant: nam cum ad providentiam requiratur dispositio ordinis, quae fit per cognoscitivam virtutem, & executio qua fit per operativam, creatura rationales utramque virtutem participant; reliquae vero creatura virtutem operativam tantum: Per creaturas igitur rationales omnes aliae creaturae sub divina providentia reguntur. Unde Augustinus libro 83. quaestionum, quaest. 79. ait: *Vnaquaeque res visibilis in hoc mundo, habet potestatem angelicam sibi propositam.* Et Gregorius 4. Dialog. cap. 15. in hoc mundo visibili, inquit, nihil nisi per creaturam invisibilem disponi potest. Item Nazianzenus carmine 6. de ministrantibus Angelis sic ait:*

Pronaque ad obsequium pars altera sustinet orbem, Auxilioque suo servat.

Ubi alludere videtur ad illud Job. cap. 9. *Deus cuius in a nemo resistit, sub quo curvantur qui portant orbem.* Orbem enim sancti Angeli sustinere & portare dicuntur, quia divinorum illorum Spirituum ministerio Deus utitur in hujus visibilis mundi gubernatione. Unde Philo Judaeus libro 1. quaest. in Genesim, columnas illos similes esse ait, *quae rotas domos sustinent: Sic enim divinae illae Virtutes mundum universum, & in humano genere id quod optimum, ac Deo charissimum est, sustinent.*

48 Id etiam solo luminis naturalis ductu agnovere quidam ex antiquis Philosophis. Triflingustus enim in Pyramdro cap. 1. Angelos mundi hujus gubernatores appellat: & cap. 8. ait, quod Deus creavit septem opifices circa septem circulos: hi sunt mundi hujus gubernatores. Quod

A fortè ex sacris paginis mutatus est: in Scriptura enim mentio fit septem spirituum, quos Deus creaturarum omnium regimini à Deo praefecit sunt: unde meritò putant Recentiores aliqui eos significari per septem oculos, quos vidit Propheta in uno lapide, Zacharia 3. Seneca etiam apud Laëtantium, libro 1. cap. 1. sic fatetur: *Deus cum prima fundamenta molis pulcherrime jaceret, ut omnia sub ducibus suis irent, quamvis ipse per totum corpus se intenderat, tamen ministros regni sui Deos (id est Angelos) genuit.*

Eadem veritas adumbrata videtur per scalam illam mysteriis plenissimam, quam vidit Jacob Genesim 28. Illa **C** (ut interpretantur Theodoretus & Cyrillus Alexandrinus) Dei providentiam circa hæc inferiora significabat: Angeli verò per eam ascendentes & descendentes, divinorum illorum Spirituum ministeria in hujus visibilis mundi gubernatione denotabant. Dicitur, inquit Theodoretus, nihil negligenter & sine cura ab omnipotenti Deo administrari, sed ipsum omnia dispensare, sanctorum Angelorum utentem ministerio. Unde etiam apud Ezechielè Cherubini curam Dei ferre dicuntur, quia (ut explicat Novatianus) Deus Beatorum illorum spirituum ministerio utitur in hujus visibilis mundi gubernatione. Quod non est intelligendum de superioribus illis spiritibus, qui in prima hierarchia secundum obtinent locum; illi enim, ut supra vidimus, semper Deo assistunt, & ad externa ministeria nunquam mittuntur; sed de aliis Angelis quaeque inferiorum ordinum, qui Cherubini nomen interdum sortiuntur, eo quòd aliquam proprietatem Cherubinatorum participant nempe scientiam vel sapientiam, quae ad regimen & gubernationem universi maximè requiritur; unde in illa aliquo modo Cherubinis subordinantur.

§. II.

Corollaria notatu digna.

D **E**X his colliges primò, errasse Aristotelem, dum solum in corpora caelestia immediata praesidentia superioribus spiritibus seu intelligentiis tribuendum putavit; proinde eos non plures esse credidit, quam essent orbis quos moverent, seu caeli quibus administrandis praesiderent. Colligitur, inquam, in hoc illum errasse: quia, ut vidimus, Angeli non solum caelestia, sed alia etiam inferiora corpora, Dei ordinatione administrant & regunt. Cujus rationem assignat D. Thomas hic quaest. 110. articulo primo ad 2. Quia praeter operationes naturales, quae in istis inferioribus corporibus exercentur, sunt etiam aliae, quae à principio naturali esse non possunt, sed contingenter ad naturam se habent, vel naturae visibilis vim excedunt, ut patet de conversione virgae in serpentem, de loquela asinae, & aliis operationibus extraordinariis & miraculosis, de quibus in Scriptura fit mentio: licet autem ad actiones inferiorum corporum naturales, impressio sola, & motus aut influentia caelestium orbium sufficere videantur, neque ad illas requiritur necessariò ullas operationes Angelorum, ut sint immediata earum principia, ad actiones tamen alias, quae praeter naturam fiunt, vel accidunt naturae, sufficere non possunt eorumdem corporum impressiones ac virtutes; quia ex seipsis ad naturales effectus

esse determinata sunt: sed ad illas ministe-
 rium Angelorum requirunt. Unde maxima om-
 nium miraculorum quae facta sunt in veteri Te-
 stamento, ut in liberatione populi Israel de A-
 gypto, in illius ductu per desertum &c. item
 Prophetarum illuminatio ad edenda oracula,
 Angelorum ministerio facta sunt: imò totius
 legis veteris traditio disposita est per Angelos,
 dicitur Apostolo. Denique, quod majus est, nul-
 lum est mysterium Christi Redemptoris, ad cu-
 jus publicationem, gloriam, & executionem,
 non plurimum contulerint ministeria SS. An-
 gelorum, ut ex Evangelio constat.

Ex dictis etiam colligis, valde probabile esse,
 mod ex Gregorio docet D. Thomas hic quaest.
 113. art. 2. nempe cuilibet rerum materialium
 generi, imò & cuilibet ipsarum speciei, propri-
 um & determinatum Angelum in custodiam ef-
 fe deputatum. Nam, ut ibidem discit S. Do-
 ctor, Angelorum custodia est quaedam executio
 divinae providentiae: Dei autem providentia
 principaliter est circa illa quae perpetuo manent,
 nulla sunt genera & species rerum corruptibi-
 lium. Ergo pro illarum conservatione & propa-
 gatione aliquis Angelus deputatus est. Unde
 apocalyp. commemoratur Angelus aquarum
 vitarum, id est ut explicant SS. Patres, Ange-
 lus qui praestitit aquis: & cap. 16. fit mentio de a-
 ngelo habente potestatem supra ignem. Ex
 pro Andreas Celsarientis infert Angelicas pote-
 states creaturis etiam irrationalibus esse prae-
 positas, & earum custodiae & conservationi invigi-
 lare. Quare cum sint duo modi custodiendi ali-
 quam rem, removendo scilicet causas quae ei
 nocere possunt, & promovendo bonum illius,
 utrumque exercent Angeli circa insensibilia:
 primum quidem, quia multa quae nocere pos-
 sent eorum productioni & conservationi, remo-
 ventur secundum verò praestant, applicando a celi-
 stis: hoc enim solum modo ad rerum cor-
 ruptibilitatem generationem & propagationem
 possunt concurrere, ut docet D. Thomas hic
 quaest. 110. art. 2. & probat hac ratione. Id quod
 componitur in mediata formam materiae, debet
 habere similitudinem cum composito quod ex
 materia & forma resultat; vel quia est pariter
 compositum, vel quia eminenter ipsum conti-
 net quoad materiam & quoad formam. Sed An-
 gelus non est similis composito, ullo ex praedictis
 modis; cum neque sit compositus ex materia &
 forma, ut patet, neque virtualiter aut eminenter
 eamque contineat; hoc enim soli Deo propri-
 um est, cum sit ipsum esse per essentiam: Ergo
 Angelus non potest immediate inducere for-
 mam in materia, sed mediata tantum, eam prae-
 parando ac disponendo ad receptionem formae,
 per activorum & passivorum applicationem.

Ergo intelliges, quam aliena sit à mente S.
 Doctoris eorum sententia, qui asserunt viventia
 imperfecta, quae ex putri materia generantur si-
 ne causa univoca, reduci in intelligentias caelo-
 rum motrices, tanquam in causas principales:
 nam enim D. Thomas mox allata convincit op-
 positionem. Unde dicendum est, omnes illas pro-
 ductiones speciales viventium imperfectorum,
 reduci in ipsum autorem naturae, suppletentem
 specialiter defectus causarum particularium;
 corpora verò caelestia ad eas concurrere tan-
 quam instrumenta Dei; ipsos autem Angelos se-
 habere ut purè applicantes instrumenta illa, non
 vero ut ea elevantes.

Tom. II.

A Quærunthic aliqui, an Angeli virtute sua na-
 turali possint vera patrare miracula?
 Respondeo negativè: quia miraculum verum,
 & tale simpliciter, est quando fit aliquid contra
 aut præter ordinem totius naturae creatae: sicut
 autem solus Deus est author totius naturae, ita
 solus ille potest præter aut contra totum naturæ
 creatae ordinem operari, unde dicit David: *Qui
 facit mirabilia solus.*

Adde quod Angeli pars mundi sunt: Sed pars
 non potest plus toto: Ergo naturæ ordinem &
 leges universi Angeli mutare non valent, juxta
 illud Apostoli ad Hebræos 2. *Non subiecit Deus
 Angelis orbem terræ futurum, id est mundum istum
 visibilem; qui futurus dicitur, non respectu nostri,
 sed respectu Christi, qui est ab aeterno, cum orbis sit in
 tempore, inquit S. Thomas ibidem lect. 2. Possunt
 tamen Angeli plures effectus mirabiles præsta-
 re, qui possunt dici miracula secundum quid, &
 respectu nostri, qui ea miramur quorum causas
 nescimus. Cum enim omnia corpora inferiora
 obedient illis ad motum localem; activa, quo-
 rum proprietates perfectas habent, applican-
 do passivis, possunt multa efficere, quae naturæ
 solius operatio nunquam fecisset, nisi artificio-
 sâ illâ applicatione fuisset adjuta.*

C §. III.
Statuitur secunda conclusio.

Dico secundò, homines per Angelos regi & 53
 gubernari.

Hæc conclusio sequitur ex præcedenti: si e-
 nim per Angelos totius hujus visibilis universi
 regimen exercetur, homo qui est præcipua hu-
 jus pars, debet ab illis regi & gubernari.

Præterea, ut discit D. Thomas hic quaest.
 113. art. 1. Ordo divinae providentiæ exigit ut
 mobilia ac mutabilia regantur immutabilia; ut
 patet in corporibus inferioribus & corruptibi-
 libus, quæ moventur per caelestia & incorrupti-
 bilia: Sed homines, quantum ad animam & cor-
 pus, quantum ad cogitationes & affectus, mu-
 tabiles sunt, ut experientia constat, & colligitur
 ex illo Sapient. 9. *Cogitationes mortalium timida, &
 incerta providentia nostra:* Ergo debent regi per
 Angelos.

Si autem quæras, quomodo Angeli homines 54
 gubernent, seu quos actus erga illos exercere
 valeant?

Respondeo ex D. Thomâ hic quaest. 111. illos
 tria præcipuè circa homines opera exercere pos-
 se. In primis enim eorum intellectum illumina-
 re possunt, & ignorantiae tenebris purgare: quia
 sunt (inquit Areopagita) *clara & illustra lumina,
 quæ habent manantes, & se foras effundentes illustra-
 tiones:* vel ut ait Nazianzenus, *secundi splendores,
 primi splendoris administri:* vel ut loquitur Da-
 mascenus, *secundaria lumina, quæ à primo lumine
 lucem hauriunt.* Unde in Apocalypsi vocantur
Lampades ardentes, & apud Job *Astra matutina,*
 ob maximum clarissimumque splendorem quo
 præditi sunt. Illuminant ergo hominem, non
 infundendo ei species, vel aliquem habitum:
 quia, ut supra vidimus, non possunt illabi intra
 mentem illius, sed proponendo veritatem mo-
 do ipsi proportionato, id est sub sensibilibus si-
 militudinibus adumbratam: *Impossibile enim
 est* (inquit Dionysius de caelesti Hierarch.
 cap. 1.) *aliter nobis lucere divinum radium, nisi
 varietate sacrorum velaminum circumvelatum.*

Unde Bernardus serm. 41. in Cantic. exponens illud, *Mureculas aureas faciemus illi vermiculatas argento*, sic habet: *Aurum Divinitatis est fulgor; aurum sapientia est que desursum est. Hoc auro fulgentia quadam quasi veritatis signacula spondent se figuraturos hi quibus id ministerii est, superni aurifices, hoc est Angeli boni, atque internis anima auribus inserturos: quod ego non puto esse aliquid, quam texere spirituales quasdam similitudines, & in ipsis purissima divine sapientia sensa anima contemplantis conspectibus importare, ut videat saltem per speculum & in enigmate, quod nondum facie ad faciem valet ullatenus intruere.*

55 Advertendum est autem, hanc esse differentiam inter Angelum illuminatum ab alio Angelo, & hominem pariter illuminatum, quod Angelus non solum cognoscit rem de qua illuminatur, sed etiam personam illuminantem, non autem homo. Ratio hujus disparitatis est, quia omnis illuminatio est locutio: Angelus autem cui fit locutio, cognoscit semper Angelum sibi loquentem; eò quod locutionem sibi factam percipiat per eandem speciem quã Angelum sibi loquentem cognoscit: at verò homo, quia locutionem sibi factam ab Angelo non percipit per speciem repræsentantem Angeli loquentis substantiam, sed per speciem omnino distinctam; ideo quamvis percipiat locutionem & revelationem sibi ab Angelo factam, non tamen cognoscit quis sit ille Angelus loquens & illuminans.

56 Secundo possunt Angeli regere homines, movendo eorum voluntatem; non quidem ab intrinseco, & ex parte potentie (hoc enim inquit S. Thomas hic quæst. 111. art. 2. & supra quæst. 106. art. 2. soli Deo convenit, qui virtutem volendi creaturam rationali contulit: sicut naturalem inclinationem solum illud agens potest mutare, quod potest dare virtutem quam consequitur inclinatio naturalis) sed ab extrinseco; & hoc duplîter, repræsentando scilicet objectum; & concitando appetitum inferiorem, qui in eadem anima unã cum voluntate radicatur. Ex quo infert S. Doctor locis citatis, quod solus Deus efficaciter potest movere voluntatem hominis; Angelus verò per modum suadentis tantum, & ut manifestans aliqua bona creata, ordinata in Dei bonitatem. De quo 1. 2. quæst. 10. ubi de motivo voluntatis, & modo quo à Deo movetur, fusè dicemus.

57 Tertio possunt Angeli movere sensus hominis, tam internos, quam externos, ut docet S. Thomas ubi supra art. 3. & 4. illos quidem per commotionem spirituum & humorum, quibus turbatis, necesse est eos moveri & perturbari; istos verò, obijciendo illis aliquod corpus sensibile à natura formatum, aut de novo aliquod formando, ut cum apparent in corporibus assumptis. De quo supra disp. 3.

S. IV.

Tertia conclusio stabilitur.

58 **D**ico tertio: Angelos Beatos ad custodiam hominum esse à Deo deputatos.

Hæc conclusio sic absolute sumpta est de fide: vix enim quidquam aliud est frequentius in Scriptura, & Sanctis Patribus. In primis dicitur Plal. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Ubi Bernardus serm. 12. *Si fidem consulas, ea tibi angelicam*

A probat non deesse præsentiam. Ad sunt igitur & ad sunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te: ad sunt protegant, ad sunt ut prosint. Item Isaia 63. *Deus Ubi Procopius & Cyrillus, Beatos Angelos, potentissimasque cœli Virtutes interpretantur.* Denique Actorum 12. ubi puella nunciavit hære Petrum ante januam, fideles dixerunt: *Angelus ejus est.* Ex quo intelligimus (inquit Chrysostomus) quod unusquisque Angelum habeat custodem.

Potest etiam suaderi conclusio ratione. D. Thomæ supra adducta: Rectus enim ordo divinæ providentiæ postulat, ut inferiora per superiora, & mobilia ac variabilia per immutabilia & invariabilia moveantur & gubernentur. Deinde cum Deus hominibus Dæmones ad exercitum dederit, ut infra dicemus, divinam ejus bonitatem deceat, ut bonos etiam Angelos ad eorum defensionem & custodiam destinaret. Item quia status hominum, prout sunt in via, puerorum statui ab Apostolo comparatur; sicut puer, quando parvulus est, & facilis ad cadum, indiget manu ductore sive pedagogo, quousque ad perfectam veniat ætatem; ita homines indigent custode spirituali, quousque perveniant ad ætatem perfectam; scilicet alterius vitæ: maximè verò, quia quando sunt hinc in via, multis quantum ad corpus, & quantum ad animam sunt obnoxii periculis, ratione quorum indigent custodiri per Angelos. Unde Dionysius eos appellat *bonos ductores nostros: Tertullianus, Descriptores & apparitores, qui universam hominum vitam modulantur: Cyprianus, salutis nostre ministeriales; Basiliius, pastores: Cyrillus, duces populi: Bernardus: paranympnos, Athanasius denique, hominum pedagogos.*

Contra hanc assertionem objici potest, hinc in fine hujusmodi custodiam felicitati Angelorum opponi: *Angeli enim eorum* (inquit Salvator Matth. 18.) *Semper vident faciem Patris mei.* Si ergo semper Deum vident, eique assistunt, quomodo hominum custodiæ incumbere possunt? hinc in colum, quomodo in terra cum hominibus versantur?

Verum ad hoc facile respondetur, quod perpetua eorum assistentia coram Deo, seu perpetua contemplatio Dei, præsentiam illam & custodiam non impedit, nec illos ab ejusmodi contemplatione tale ministerium seu cura & providentiæ ullatenus retrahit, ut docet Divus Gregorius homil. 34. in Evang. ubi ait: *Hoc quod de ipsis agminibus qua mittuntur certum tenemus, quia & cum ad nos veniunt, sic exterius implent ministerium, ut tamen nunquam desint internis per contemplationem: nam quacumque mittuntur, intra Deum currunt.* Unde Dionysius 4. de divin. nomin. docet quod Angeli moventur triplici motu, nempe circulari, recto, & obliquo: circulari quidem, in quantum uniformiter & indefinenter intuentur Deum; sic inquit D. Thomas 2. 2. quæst. 180. art. 6. ad 2. motus circularis uniformiter est circa idem centrum: recto verò, quando ad inferiora descendunt, inferioribus providendo: ac tandem obliquo, ex recto & circulari composito, in quantum Dei contemplationem, & providentiæ de inferioribus conjungunt.

Quæres: An singulis hominibus, manifeste fidelibus, singuli adsint Angeli custodes?

Respondeo affirmativè cum D. Thoma hic quæst.

quodammodo, art. 1. Angelorum enim custodia (inquit) est quedam executio Divinae Providentiae, quae per se primò versatur circa res incorruptibiles; unde supra dicebamus, quod pro singulis erant corruptibilibus speciebus, ratione perpetuitatis quae gaudent, aliquis Angelus deputatus est: homines autem non solum sunt incorruptibiles, quantum ad speciem, sed etiam, quantum ad proprias formas singulorum, quae sunt animae rationales, quod de aliis rebus corporeis dici non potest: Ergo licet alia individua rerum corporearum, non habeant Angelum deputatum ad suam custodiam, bene tamen singuli homines in particulari, ob extimiam scilicet immutabilitatem nostrarum dignitatem. Unde Hieronymus in cap. 18. Matthaei: Magna profecto dignitas animarum, ut unaquaque habeat ab ortu natiuitatis in custodia sui Angelum delegatum. Et Seneca Epist. 90. ait, Unicuique nostrum pedagogum laevi Dem, non quidem ordinariam: sed hunc infirmitatis nota, ex eorum numero quos Ovidius ait de plebe Deos. Item Epictetus apud Arrianum: Tutorem, inquit, unicuique Deus assignavit singulorum genium, & huic ipsum custodiendum tradidit, & nihil est eiusmodi qui neque dormiat, neque falli possit. Nam cum tandem alteri praestantiori, ac sollicitiori custodi unum quemque nostrum committeret? Iamque quando januas occluseritis, & tenebras intus introieritis, memento uti nunquam vos solos esse habitos. Non enim estis: Sed Deus intus est, & ipse genium est. Plato etiam in Apol. pro Socrate ad Athen. ante medium, & in Phaedo, ante finem, eandem veritatem disertè declaratis verbis: Ita autem circumfertur, unumquemque mortuorum ab eo demone, qui viventem forsitan fuerat, in quemdam locum de industria ducit, ut operat omnes Manes congregatos ex rari constitutione iudicii formula, ad inferos proficisci, cum duobus tamen mandatum est, eos qui ad illa loca sunt, tractare. Existimabat autem Plato huiusmodi custodes deputatos esse hominibus, non in eorum tantum curam in vita haberent, sed ut testes etiam ipsorum operum & cogitationum omnium post mortem apud Deos esse possent, ut testatur Apuleius in libro quem inscripsit de Divis Sacris. Idem Plato in Theage in periphrasi Socratis sic loquitur: Est quoddam quod Divino Numine ab invicem etiam etatis primordio constituitur. Illud autem vox quaedam est, quae cum iussit, mihi semper significat eius rei quam sum facturus dehortationem. Non verò ad quidquam suscipiendum me impellit. Quod si quis amicorum mihi alicui communicat, & illa vox exierit, illud idem iussit, dehortatur, nec id ut suscipiam permittit. De hoc etiam narrat citatus Apuleius, quod etiam confirmat Tertullianus libro de anima cap. 1. quod ille à pueritia in sui custodiam habuerit demonem, id est bonum Angelum, ut plerique interpretantur, & constat ex his quae tali custodiam tribuit Apuleius, vocat enim illum, Custodiam singularem, praefectum domesticum, speculato-rem proprium, curatorem intimum, observatorem intimum, arbitrum atque testem inseparabilem, magistrum improbatorem, bonorum approbatorem: quae omnia, praesertim ultima, non nisi bono Angelo conveniunt.

Mirum est igitur, hanc veritatem, quae nec gentes & Paganos latuit, non innotuisse Calaneo: ille enim primò quidem de illa dubitat 1. 1. cap. 1. 4. §. 7. postea verò super Psal. 90. tan-

quam merum commentum eam exhibeat. Verum praeter testimonia jam adducta, Gregorius Nyssenus in vita Moysis ait, occultam esse traditionem, seu sermonem fide dignum, ex paterna traditione acceptum ac descendente, Angelum quemdam incorpoream naturam constantem unicuique in adminiculum vitae fuisse à Deo constitutum. Id etiam disertè docet Basiliius libro 3. contra Eunomium, ubi haec scribit: Quod autem unicuique fidelium adfit Angelus, tanquam paedagogus aliquis, & pastor, vitam gubernans, nemo contradicat, qui Domini verborum meminerit dixeris: Ne contemnat unum ex his pusillis, quoniam Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in caelis est. Et Psalmista dicit: Castra metabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum. Et Angelus qui eruit me à inventure mea, & alia id genus.

Addo quod Ecclesia ubique terrarum, publicè & constanter docet, singulos fideles invocare suum Angelum custodem, ad impetrandum à Deo auxilium, defensionem, & regimen, idque publico & solemnio officio Angeli custodis: Sed Augustinus Epist. 118. iure pronuntiat, quod licet non habeamus de aliquo dogmate expressam Scripturam definitionem, sufficit univertalis Ecclesiae consuetudo, contra quam disputare, est, inquit, insolentissima insania: Ergo &c.

Dixi autem datos esse Angelos custodes singulis hominibus, maxime fidelibus, quia expressus de fidelibus loquuntur Scriptura & SS. Patres. Non tamen negari debet, etiam infideles & paganos, habere suos Angelos custodes: Tum propter rationem jam adductam, & ex dignitate ac immortalitate animae rationalis petitam: Tum etiam, quia Divus Dionysius de coelesti Hierarch. cap. 9. asserit unum Angelum praefectum fuisse Regi Aegypti, & alterum Regi Babyloniorum; à quibus Pharaoni & Nabuchodonosori immissa fuerunt somnia recitata Genesis 41. & Danielis 2. Tum denique, quia ut ait Divus Thomas hic art. 4. ad 3. Sicut praesenti & infideles, & etiam Antichristus, non privantur interiori auxilio naturae rationis, ita etiam non privantur exteriori auxilio totius naturae humanae divinitus concesso, scilicet custodia Angelorum: per quam etsi non juvantur quantum ad hoc quod vitam aeternam bonis operibus mereantur, juvantur tamen, quantum ad hoc quod ab aliquibus malis retrahuntur, quibus & sibi ipsis & aliis nocere possunt. Unde quando Apostolus dixit Angelos in ministerium mitti, propter eos quae hereditatem capiunt salutis, noluit illis verbis significare solis praedestinati dari Angelos custodes, sed solum voluit declarare finem ministerii Angelici in universum esse hominum salutem, & ministeria Angelorum erga reprobos, in bonum electorum redundare.

Dixi etiam singulis hominibus dari singulos Angelos custodes: quia nec debuerunt omnes homines omnium Angelorum curae committi indeterminate, sed quilibet debuit uni certo commendari, ut singulorum salutem efficacius provideretur: nec duo debuerunt ab uno Angelo custodiri, quia possent ad invicem ita distare, ut non posset utriusque simul Angelus succurrere. Unde Bernard. §. de consider. cap. 4. ait: Putemus Angelos dici, qui singuli singulis hominibus dari creduntur. Et Chrysostomus homil. 3. in cap. 1. Epistolae ad Colossenses, docet secundum numerum fidelium, esse numerum Angelorum.

zenus orat. 3. asserit dari Angelos civitatum & Ecclesiarum. Et carmine 6. de substantiis mentis prædicit, seu Angelis ait:

Ubi homines, urbes istis, gentesque gubernant.
Item Origenes lib. 1. Periar. cap. 8. tradit dari Angelos singularum Ecclesiarum, seu Episcoporum, id est ad custodiendas singulas communitates constitutos, & probat ex Apocalypsis 1. & 2. & 3. Idem habet homil. 20. & 24. in Numi, & homil. 4. in Ezechiel. Denique Clementis Alexandrinus lib. 6. Strom. versus finem dicit: *Per gentes & civitates divisa sunt Angelorum presbiteria*: quod etiam asserit Epiphanius hæresi 37. & adducit illud Deuter. 32. *Constituit terminos gentium, juxta numerum Angelorum Dei*, ut habent Septuaginta. Quo loco etiam utitur Hieronymus Daniel. 7. licet ad litteram intelligendus sit de distributione terræ sanctæ, juxta numerum Tribuum: unde in vulgata editione sic legitur: *Constituit terminos populorum, juxta numerum filiorum Israel*. Gentiles etiam non singulari modo hominibus, sed etiam civitatibus ac locis, præesse beneficis genios arbitrati sunt. Unde Prudentius in secundo contra Symmachum.

*Quamquam cur Genium Roma mihi fingitis unum?
Cum portis, domibus, thermis, stabulis solentis
Asignare suos Genios? perque omnia membra
Vrbis, perque locos Geniorum millia multa
Fingere, ne propria vacet angulus ullus ab umbra.*

Inferes nonò, valde probabile esse, Sacerdotem peculiarem habere Angelum qui ei celebranti assistat, illum in tanto mysterio peragendo juvet ac dirigat, ejusque preces & hostias omnipotentis Deo offerat. Hoc enim plures cum S. Thoma 3. p. quæst. 83. art. 4. ad 9. deducunt ex verbis illis Canonis Missæ: *Supplices te rogamus omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui, in sublime altare tuum, in conspectu divine Majestatis tue.* Idem colligitur ex Scriptura: nam Judic. 13. Manue sacrificante, *Cum ascenderet flamma altaris in cælum, Angelus Domini prius in flamma ascendit.* Et Lucæ 1. Zachariæ incensum adolescenti apparuit *Angelus Domini stans à dextris altaris.* Et certè si nascente Christo in stabulo, subito facta est cum Angelo multitudo militiæ *caelestis laudantium Deum*, ut dicitur Lucæ 2. cur non etiam nascente Christo quotidie sacramentaliter in altari, Angelus aliquis tanto mysterio specialiter assistat, qui Sacerdotem juvet ad illud attentè & devotè peragendum? Hunc verò Angelum aliqui censent illum esse cui templi vel altaris cura commissa est: alii verò probabilius existimant, esse proprium Angelum tutelarem Sacerdotis: cum enim Angelus unicuique mortaliter detur, ut illum instruat & dirigat in iis quæ ad Deum conducunt, ipsius cura erit, Sacerdotem suæ tutelæ commissum dirigere ad Missæ Sacrificium ritè & attentè peragendum.

Inferes decimò, solos Angelos infimi ordinis deputari singulis hominibus custodiendis; Archangelos verò & Principatus, præfici custodia civitatum, provinciarum, & regnorum. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probatur prima pars ex Gregorio homil. 34. in Evang. ubi ait: *Qui minima nuntiant Angeli: qui vero summa annuntiant, Archangeli vocantur.* Quod dicitur etiam Dionysio, qui in libro de cælesti hierar. cap. 9. asserit ex minorum Angelorum agminibus, foras ad explendum ministerium mitti, & ad humana venire solatia.

Ratio etiam id suadet: Tum quia custodia

A singulorum hominum est infimum omnium ministeriorum exteriorum ad quæ Angeli mittuntur: Ergo infimo ordini Angelorum debet competere, Tum etiam, quia ordo infimus Angelorum est immediatè supra homines; Ergo cum habeat immediatum ordinem ad illos, secundum convenientem divinæ providentiæ dispositionem, debuit deputari ad illorum custodiam.

Nec obstat quod Angelis custodibus incumbat arcere Dæmones, ne hominibus noceant, eorumque insultus & tentationes impedire, immò & signa efficere: quæ omnia sunt propria officia Virtutum, ut supra vidimus, non verò infimi ordinis Angelorum. Non obstat, inquam, nam, ut ait D. Thomas hic art. 3. ad 3. *Etiam inferiores Angeli exercent officia superiorum, in quantum aliquid de dono eorum participant, & se habent ad superiores sicut executores virtutis eorum. Et per hunc modum etiam omnes Angeli infimi ordinis, possunt & arcere Dæmones, & miracula facere.*

Secunda pars hujus corollarii docetur etiam à Divo Thoma, & ratione ipsius suadetur. Quòd agens est superius, tantò est universalis, ut patet in Sole, & aliis corporibus cælestibus, quæ sunt causa universales generationis rerum inferiorum; & in Deo, qui cum sit primus & supremus omnium entium, est etiam prima & universalissima omnium causarum: Ergo ad superiores ordines Angelorum pertinent officia seu ministeria magis universalis, subindeque ad Archangelos custodia urbiū vel Episcopatum, ad Principatus verò regimen provinciarum, regnorum, & imperiorum: unde (ut supra annotavimus) illi in Scriptura *Principes* appellantur.

Inferes ultimò cum D. Thoma quæst. 114. art. 1. & 2. homines impugnari & tentari à Diabolo: tum ob invidiam & odium quod concepit adversus hominem, quem scit esse capacem beatitudinis, quam ille per peccatum amisit: tum etiam propter superbiam, per quam (inquit S. Doctor) *divina potestatis similitudinem usurpat, deputando sibi ministros determinatos ad hominum impugnationem: sicut & Angeli Deo ministrant in determinatis officiis ad hominum salutem.* Unde in Scriptura tentator, seductor, inimicus homo, & malus per antonomasiam appellatur: & Genesis 2. dicitur quod sub figura serpentis primos parentes tentavit ac seduxit. Hinc Gregorius lib. 33. in Job cap. 14. ait: *Behemoth dicitur ob malitiam, & in homines crudelitatem: Leviathan verò, hoc est serpens sive draco, propter astutiam, & nocendi artes.* Et Tertullianus lib. adversus Valentinum, Diabolum, *serpentem lucifugam, & colubrum tortuosum* appellat; & subdit: *Christum columba demonstrare solita est, serpens verò tentare: illa à primordio divine pacis præco, ille à primordio divine imaginis prædo.* Notat etiam D. Gregorius ubi supra, quod Diabolus modò bellua, nunc draco, nunc avis appellatur: *Quia (inquit) per tot ad deceptorum esse species infert, in quot eos nequitias implicat. In eis quos ad stultitiam luxuria excitat, jumentum est. In eis quos ad fastum superbia, quasi alta sapientes, elevat, avis est. In eis quos ad nocendi malitiam inflammat, draco est.* Vocatur etiam apud Job *serpens leonem*, id est monstrum quoddam ex formica & leone compositum: titillat enim (inquit idem Gregorius) ut formica, & ut leo lavit & debacchatur. Vel, ut alii volunt, formica & leo dicitur:

tur: quia eis qui illi fortiter resistunt, formica est, leo verò adversus illos qui ejus tentationibus cedunt, & ab eo se vinci ac seduci patiuntur.

76 Advertendum est etiam cum D. Thoma loco citato art. 5. falsam esse sententiam aliquorum, asserentium Dæmonem semel victum, nec eum à quo victus est, nec ullum alium deinceps tentare: siquidem oppositum ex Scriptura manifestè colligitur: dicitur enim Matth. 12. *Revertar in domum meam unde exivi: & Lucæ 4. consummata omni tentatione Diabolus recessit à Christo, usque ad tempus.* Unde apud Job dormire dicitur in umbra & in secreto calami, ac in locis humentibus: sed somnum simulat, & dum dormire videtur, cor ejus ad excogitandas insidias vigilat: sicut vulpes & simiæ somnum fingunt ut aves decipiant. *Pervicacissimus hostis ille (ait Tertullianus) nunquam malitiæ suæ otium facit, qui tunc maxime sevit, cum hominem plene sentit liberatum; tunc plurimum accenditur, dum extinguitur.*

De
poc-
nit.
cap. 7

Verùm sicut Dæmones semper vigilant ad tentandos & decipiendos homines: ita & beati

A Angeli ad eos custodiendos & defendendos, iuxta illud Isaia 62. *Super muros tuos Ierusalem constitui custodes, totà die & totà nocte in perpetuum non tacebunt.* Quæ verba expendens Bernardus serm. 11. in Psal. 90. *Quantam (inquit) debet hoc verbum inferre reverentiam, asserre devotionem, conferre fiduciam: reverentiam pro presentia, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia &c.*

Cætera quæ docet S. Thomas de custodia Angelorum, & deimpugnatione Dæmonum, clara sunt, & nullâ indigent interpretatione.

B Concludamus ergo hunc Tractatû de Angelis: suspiremus ad eos de quibus loquimur, ait Gregorius: *in eam amicitiam cum Angelis, subdit Leo Papa: & magnum illum Dionysium imitemur, quæ se φιλάγγελος, hoc est amator Angelorum, nuncupabat. Redamemus eos, honoremus eos, quantum possumus, quantum debemus, addit Bernardus. Tunc tamen ei reddatur & amor & honor noster, à qua tam ipsis quam nobis est totum unde honorare possumus vel amare, unde amari honorare mereamur.*

